PATVIRTINTA
Vilniaus miesto savivaldybės tarybos
2023 m.
sprendimu Nr.

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ IR JAUNIMO PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO BEI PLATINIMO PREVENCIJOS 2024–2028 METŲ STRATEGIJA

I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 metų strategija (toliau – Strategija) – ilgalaikio planavimo dokumentas, kuriuo Vilniaus miesto savivaldybėje (toliau – ir Savivaldybė) siekiama nuosekliai diegti ir įgyvendinti efektyvias psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos priemones, vadovaujantis mokslo bei praktikos įrodymais, gerąja kitų šalių patirtimi.

2. Strategijos paskirtis – nustatyti ilgalaikį psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos tikslą ir uždavinius, jų įgyvendinimui būtinus veiksmus, kurie padėtų mažinti narkotikų, tabako, alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų paklausą bei pasiūlą Savivaldybėje.

3. Strategijoje formuluojamos prevencijos priemonės suprantamos kaip:

3.1. vartojimo prevencijos priemonės, priskiriamos paklausos mažinimui, kuriuo siekiama išvengti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ar pavėlinti jo pradžią tarp vaikų ir jaunimo, motyvuoti psichoaktyviąsias medžiagas bandžiusius asmenis keisti savo elgesį, padėti išvengti priklausomybės ligos, o jai esant – sveikti ir sėkmingai integruotis į visuomenę;

3.2. platinimo prevencijos priemonės, priskiriamos pasiūlos mažinimui, kuriuo siekiama veiksmingai naudoti kontrolei ir apsaugai skirtus veiksmus, valdyti teisėtų ir neteisėtų psichoaktyviųjų medžiagų fizinį prieinamumą.

4. Principai, kuriais vadovaujamasi vykdant prevenciją:

4.1. siekiama užtikrinti teisę į sveiką gyvenimą, pabrėžiama Savivaldybės atsakomybė prevencijos priemonėmis ugdyti bei apsaugoti vaikus ir jaunimą, stiprinant asmeninius, tarpasmeninius, socialinius ir aplinkos apsauginius veiksnius bei mažinant rizikos veiksnius, skatinančius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, priklausomybės ligų vystymąsi;

4.2. vadovaujamasi individualiu požiūriu, prioritetai teikiami konkrečios bendruomenės, mokyklos, šeimos, vaiko ar jaunuolio rizikos ir apsauginių veiksnių vertinimui, jų mažinimui ar stiprinimui skirtų priemonių vykdymui;

4.3. prioritetas teikiamas kokybei, tikslingai finansuojant ir vykdant tas prevencijos priemones, kurios atitinka nacionalinius ir tarptautinius kokybės standartus, gerosios praktikos pavyzdžius, yra koordinuotai įgyvendinamos tarp skirtingų sektorių išlaikant pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą.

5. Strategija parengta vadovaujantis:

5.1. Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarke iki 2030 metų, kurioje nustatyti universalūs, pasauliniai tarpusavyje susiję darnaus vystymosi ekonominiai, socialiniai ir aplinkosaugos tikslai, apimantys vienodas galimybes gyventi oriai sveikoje aplinkoje ir visų žmonių lygiateisiškumą gauti kokybišką sveikatos priežiūrą bei socialinę apsaugą fizinei, psichikos sveikatai ir socialinei gerovei užtikrinti, kurių pasiekimui psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažėjimas turi didelę reikšmę;

5.2. Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. XIV-1982 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų patvirtinimo“, kuriame įtvirtinti ilgalaikiai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paklausos ir pasiūlos mažinimo tikslai, uždaviniai ir jų įgyvendinimo kryptys valstybės lygmeniu;

5.3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 66 „Dėl 2022–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos patvirtinimo“, pažangos priemonės Nr. 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ finansavimo gairėmis, kuriose apibrėžiami reikalavimai savivaldybėms laikytis tarptautinių kokybės standartų, gerųjų praktikų įgyvendinant priklausomybės ligų prevencijos (psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo) paslaugų prieinamumo didinimo ir įvairių iniciatyvų tikslinėse grupėse skatinimo projektus;

5.4. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2021 m. liepos 14 d. sprendimu Nr. 1-1080 „Dėl Vilniaus miesto 2021–2030 metų strateginio plėtros plano tvirtinimo“, kuriame įtvirtinti ilgalaikiai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paklausos ir pasiūlos mažinimo tikslai, uždaviniai ir įgyvendinimo priemonės;

5.5. islandiškuoju psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos modeliu „Planet Youth“, kuriuo siekiama apsaugoti vaikų ir paauglių sveikatą, mokymąsi ir sėkmę gyvenime, apimant visas jų aplinkos sritis (šeimą, bendraamžius, laisvalaikį ir mokymąsi mokykloje), sutelkiant ir įgyvendinant tinkamas prevencijos priemones jų vartojimo rizikos veiksnių mažinimui ir apsauginių veiksnių stiprinimui vietos bendruomenės lygmeniu.

II SKYRIUS
SITUACIJOS ANALIZĖ

Vaikai ir paaugliai

6. Nors Vilniuje jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mastas yra mažesnis lyginant Savivaldybės ir nacionalinio lygmens duomenis, tačiau pastaruosius metus bendrai stebima didėjanti alkoholio, tabako gaminių, nelegalių medžiagų, raminamųjų ar migdomųjų vaistų vartojimo tendencija. Vadovaujantis 2022 m. islandiško jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos modelio „Planet Youth“ 10 klasių mokinių tyrimo[1] rezultatais (toliau – „Planet Youth“ tyrimas), nors kartą gyvenime alkoholinių gėrimų yra vartoję 7 iš 10 (70 proc.), rūkę cigaretes – 4 iš 10 (42 proc.), rūkę elektronines cigaretes – beveik pusė (45 proc.). Analizuojant nelegalių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rodiklius, bent kartą gyvenime kanapių vartojo 15 proc. jaunuolių, migdomųjų ar raminamųjų vaistų be gydytojo paskyrimo – 17 proc., uostomųjų medžiagų – 6 proc. Panašios tendencijos matyti ir iš 2019 m. nacionaliniu mastu atlikto alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tyrimo ESPAD[2] rezultatų: bent kartą gyvenime alkoholinių gėrimų yra vartoję 8 iš 10 (79 proc.) jaunuolių, cigaretes nors kartą gyvenime rūkė kiek daugiau nei pusė (52 proc.), elektronines cigaretes 6 iš 10 (65 proc.), kanapių gaminių yra vartoję penktadalis (19 proc.), lakiųjų (uostomųjų) medžiagų – kas dešimtas (8,4 proc.), o raminamųjų ar migdomųjų vaistų gydytojui nepaskyrus – kas penktas (20 proc.) mokinys.

7. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Socialinės gerovės skyriaus duomenimis, 2019–2022 m. laikotarpiu nepilnamečių įvykdytų administracinių nusižengimų, neturint amžiaus, nuo kurio taikoma administracinė atsakomybė, susijusių su psichoaktyvių medžiagų (tabako, alkoholio, narkotikų) turėjimu ir (ar) vartojimu, fiksuota panašiai: 2019 m. – 191 atvejis; 2020 m. – 154 atvejai; 2021 m. – 154 atvejai; 2022 m. – 157 atvejai. Visgi pastebima, kad mažėja atvejų, kai nepilnamečiai iki 16 metų amžiaus baudžiami už alkoholio ir narkotinių medžiagų turėjimą ir (ar) vartojimą, tačiau didėja tabako gaminių turėjimas ir (ar) naudojimas, jaunėja tabako gaminius vartojančių ir (ar) turinčių nepilnamečių amžius, nyksta skirtumai lyties atžvilgiu. Alkoholio turėjimo ir (ar) vartojimo atvejų skaičius 2019 m. siekė 83, tai 2020 m. – 74 atvejus; 2021 m. – 64 atvejus; 2022 m. – 41 atvejį. O tabako gaminių turėjimo ir (ar) naudojimo statistika rodo priešingą tendenciją: 2019 m. – 97 atvejai, 2020 m – 70 atvejų; 2021 m. – 82 atvejai; 2022 m. – 113 atvejų.

---

[1] „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenys Vilniaus mieste. Vilniaus visuomenės sveikatos biuras, 2022 m. Prieiga internetu: https://www.vilniussveikiau.lt/planet-youth/

[2] Rupšienė R., Saveljeva R., Šutinienė I. ESPAD – 2019: Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas Lietuvoje. Tyrimo ataskaita. Lietuvos edukacinių tyrimų asociacija, 2020 m.

8. Vilniaus mieste, kaip ir visoje Europoje, susirūpinimą kelia į rinką kasmet didėjančiais kiekiais patenkančios naujos psichoaktyviosios medžiagos, kurių poveikis sveikatai ar gyvybei nėra nuspėjamas, neretai jų vartojimas sukelia apsinuodijimo atvejus, kai reikalinga būtinoji medicinos pagalba ir tęstinis gydymas. Nors per pastaruosius penkerius metus nepilnamečių apsinuodijimų psichoaktyviosiomis medžiagomis, kai buvo suteikta būtinoji pagalba bei taikytas stacionarus gydymas, registruotų atvejų skaičius mažėjo (2018 m. – 171 atvejis, 2019 m. – 115 atvejų, 2020 m. – 132 atvejai, 2021 m. – 113 atvejų, 2022 m. – 99 atvejai), stebimas apsinuodijusių psichoaktyviosiomis medžiagomis, gydytų ambulatoriškai ir iš jų hospitalizuotų nepilnamečių skaičiaus didėjimas: 2018 m. – 146 atvejai (iš jų 2 hospitalizuoti), 2019 m. – 83 atvejai (iš jų 1 hospitalizuotas), 2020 m. – 86 atvejai (iš jų 26 hospitalizuoti), 2021 m. – 123 atvejai (iš jų 102 hospitalizuoti), 2022 m. – 180 atvejų (iš jų 80 hospitalizuoti).

9. Nors apsinuodijusių nepilnamečių bendras atvejų skaičius didėjo, pagalba eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems jaunuoliams Vilniaus mieste naudojamasi vangiai. Nors Ankstyvosios intervencijos programa Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biure įgyvendinama nuo 2018 m., į ją tikslingai nukreipiama ir joje dalyvauja itin mažas paauglių skaičius: 2021 m. programą baigė 11, 2022 m. – 8, 2023 m. – 14 jaunuolių. Pastaruosius metus vertinant susidariusią situaciją atpažįstamos net kelios pagrindinės priežastys: 1) žema jaunuolių ir jų tėvų (globėjų, rūpintojų) motyvacija kreiptis pagalbos atsitikus pirmiems vartojimo atvejams, stigminės nuostatos dėl galimų pasekmių vaikui ar šeimai kreipusis pagalbos; 2) prastas su vaiku ir (ar) šeima dirbančių specialistų informuotumas apie pagalbos galimybes ar nepakankamos žinios, gebėjimai dėl siuntimo pagalbos; 3) atvejai, kai pagalbos poreikis atpažįstamas esant jau žalingam psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui ar priklausomybės ligai, kai Ankstyvosios intervencijos programos taikymas nebėra tikslingas.

10. Analizuojant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo priežastis identifikuojamas didesnis vaikų ir jaunimo psichologinio atsparumo ugdymo poreikis. Bendraamžių vaidmuo, ypač paauglystėje, turi reikšmingos įtakos jaunuolio sprendimui vartoti psichoaktyviąsias medžiagas, todėl žinių, kaip elgtis tokiose situacijose, ir įgūdžių atsisakyti turėjimas laikomas itin reikšminga sąlyga. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenimis, kas dešimtas sutinka, kad kartais reikia vartoti alkoholį (12 proc.) ir rūkyti (12 proc.), kad pritaptų prie bendraamžių.

11. 2021 m. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento atliktas tyrimas[3] parodė, kad didžiausia dalis jaunimo sutiko (visiškai sutiko arba labiau sutiko), kad padėti išspręsti su narkotikais susijusias problemas gali didesnis jaunimo užimtumas, laisvalaikio organizavimas (88,8 proc.), visuomenės informavimas apie narkotikų vartojimo pasekmes (85,9 proc.) ir sveiko gyvenimo būdo skatinimas, propagavimas visuomenės informavimo priemonėmis (83,5 proc.). „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenimis[1], Vilniaus dešimtokų užimtumas, kaip itin reikšmingas veiksnys, nėra pakankamas: tik ketvirtadalis dalyvauja muzikos, meno, teatro ar šokio būreliuose (27 proc.), maždaug kas dešimtas dalyvauja bažnyčios bendruomenėje ar savanoriavimo veikloje (atitinkamai 12 ir 10 proc.). 46 proc. jaunuolių 1–3 kartus per savaitę dalyvauja sportinėje veikloje, tačiau jokioje sportinėje veikloje nedalyvauja beveik ketvirtadalis moksleivių (23 proc.). Nors, Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, Vilniaus mieste daugėja vaikų, dalyvaujančių neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) veiklose (NVŠ programose arba bendrojo ugdymo įstaigų būreliuose, 2021–2022 m. m. dalyvavo 49 proc. vaikų, 2022–2023 m. m. – 55 proc.), tai vis dar nėra pakankama. Įgyvendinant Jaunimo politikos priemones dalyvauja 28 234 jaunų žmonių, kas sudaro apie 30 proc. visų 14–29 m. amžiaus žmonių (95 684) Vilniaus mieste – šis rodiklis taip pat turėtų būti augantis siekiant spręsti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemas bei atliepti jaunimo užimtumo poreikius.

12. Vaikų emocinės sveikatos būklė neretai siejama su didesne rizika dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. COVID-19 pandemijos metu taikytos izoliacijos priemonės itin apribojo galimybes gyvai bendrauti, lankyti ugdymo įstaigas, dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose – tai paveikė vaikų sveikatą, padaugėjo vaikų, jautusių nerimą ir stresą, besiskundžiančių galvos skausmais

[3] Jaunimas ir psichoaktyviosios medžiagos, 2021 m. Tyrimo ataskaita. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, 2022 m. Prieiga internetu: https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/statistika/jaunimo%20ataskaita.pdf

ir kitais psichikos ir fizinės sveikatos sunkumais.[4] „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenys parodė, kad Vilniuje sumažėjo dešimtokų, nurodžiusių, kad jautėsi optimistiškai galvodami apie ateitį (36 proc. 2022 m., 43 proc. 2020 m.), naudingi (31 proc. 2022 m., 36 proc. 2020 m.). atsipalaidavę (28 proc. 2022 m., 34 proc. 2020 m.) ar artimi kitiems žmonėms (48 proc. 2022 m., 55 proc. 2020 m). Vaikų emocinės sveikatos pokyčius patvirtina ir 2020 m. pabaigoje atlikto mokinių gyvensenos tyrimo[5] duomenys, parodę, jog save įvardijančių laimingais vaikų skaičius Vilniuje sumažėjo beveik 20 proc. (85,3 proc. 2016 m, 66,4 proc. 2020 m.). Tai suponuoja psichikos sveikatos stiprinimo veiklų ir psichikos sveikatos paslaugų plėtrą Savivaldybėje.

Tėvai (globėjai, rūpintojai)

13. Islandiškojo „Planet Youth“ modelio nuostatose tėvų (globėjų, rūpintojų) ryšys su vaikais yra itin svarbus psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos sėkmingumui. Geras santykis su vaiku suprantamas kaip apsauginis veiksnys, kuris mažina jaunuolių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikas. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenimis, šiek tiek sumažėjo mokinių, nurodžiusių, kad jiems iš tėvų (globėjų, rūpintojų) lengva sulaukti užuojautos ar šilumos (2022 m – 82 proc.; 2020 m. – 87 proc.), pokalbių asmeniniais klausimais (2022 m – 73 proc.; 2020 m – 81 proc.). Vadinasi, tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vaikų ryšių stiprinimui skirtos iniciatyvos turėtų būti laikomos prioritetinėmis sprendžiant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tarp paauglių problemas.

14. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo rezultatai parodė, kad vertindami tėvų (globėjų, rūpintojų) poziciją dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, didžioji dauguma mokinių nurodė, jog jų tėvai (globėjai, rūpintojai) prieštarauja vaikų cigarečių rūkymui ar alkoholio vartojimui (atitinkamai 88 proc. ir 85 proc.). Nors tėvai (globėjai, rūpintojai) turi aiškią poziciją dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, tačiau didelė jų dalis nepakankamai laiko leidžia su savo vaikais: apie pusę (45 proc.) nurodė dažnai arba visada savaitgaliais leidžiantys laiką su tėvais (globėjais, rūpintojais), tik šiek tiek daugiau nei trečdalis dešimtokų (32 proc.) nurodė dažnai arba visada leidžiantys laiką su tėvais (globėjais, rūpintojais) darbo dienomis.

15. Tėvų (globėjų, rūpintojų) vaidmuo nustatant vaikams aiškias ribas suteikia ne tik saugumo jausmą, tačiau ir veikia prevenciškai, dėl šios priežasties psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijoje didelis dėmesys skiriamas ir taisyklių šeimoje nustatymui, ir jų laikymuisi. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenimis, tik apie pusė (49 proc.) mokinių nurodė, kad tėvai (globėjai, rūpintojai) jiems nustato aiškias taisykles, ką jie gali daryti namuose ar išėję iš namų, šiek tiek daugiau mokinių (64 proc.) nurodė žinantys aiškias taisykles, kada tėvai (globėjai, rūpintojai) nurodo grįžti namo vakare. Tyrimas taip pat parodė, kad 15 proc. paauglių buvo lauke po 22 val. 3 ar daugiau kartų per savaitę, o 18 proc. buvo išėję ir grįžę po vidurnakčio vieną ar daugiau kartų per savaitę.

16. Tam, kad būtų sėkmingai mažinamas vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, itin svarbus visos vaikus supančios bendruomenės įsitraukimas, bendrų taisyklių, bendro požiūrio į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą turėjimas[6]. Nors vaiko draugų ir jų tėvų (globėjų, rūpintojų) žinojimas yra laikomas itin svarbiu apsauginiu veiksniu psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijoje, visgi „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo rezultatai rodo, dauguma tėvų (globėjų, rūpintojų) (89 proc.) žinojo, kur vakarais būna jų vaikai, tačiau tik mažiau nei pusė (42 proc.) apklaustųjų nurodė, kad tėvai (globėjai, rūpintojai) pažįsta jų draugų tėvus (globėjus, rūpintojus).

17. Nors Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2020 m. vykdytos mokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų (globėjų, rūpintojų) apklausos rezultatai parodė, kad net 95 proc. tėvų (globėjų, rūpintojų) Lietuvoje yra kalbėję su vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, tačiau kas dešimtas (11 proc.) bijojo tokiu pokalbiu sužadinti vaiko susidomėjimą, 8 proc. trūko informacijos tokiam pokalbiui, tėvai (globėjai, rūpintojai) nerimavo, kad vaikai už juos žino

---

[4] Jusienė R., Būdienė V., Gintilienė G. ir kt. Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės ir galimybės ekosisteminiu požiūriu. Mokslo studija, 2021 m.. Vilniaus Universiteto leidykla. Prieiga internetu: ttps://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Nuotolinis_vaiku_ugdymas_pandemijos_del_COVID-19_metu.pdf).

[5] 2020 m. Vilniaus m. 5-ų, 7-ų, 9-ų kl. mokinių gyvensenos tyrimo ataskaita. Vilniaus visuomenės sveikatos biuras, 2021 m. Prieiga internetu: https://www.vilniussveikiau.lt/vaiku-gyvensenos-ataskaita/

[6] JSigfúsdóttir I. D., Thorlindsson T. ,Kristjánsson A. L., Roe K. M., Allegrante J. P. Substance use prevention for adolescents: the Icelandic Model, *Health Promotion International*, Volume 24, Issue 1, March 2009, pages 16–25. Prieiga internetu: https://doi.org/10.1093/heapro/dan038

daugiau[7]. Šie duomenys iliustruoja, kad kalbėjimas su vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą tėvams (globėjams, rūpintojams) yra aktuali, tačiau sudėtinga tema. Tokiam pokalbiui pasiruošti tėvams (globėjams, rūpintojams) reikalinga pagalba, suteikiant daugiau patikimos informacijos apie medžiagas, tinkamo bendravimo būdus, klausimų pavyzdžius, prieinamą pagalbą, paneigiant nepagrįstas baimes ir klaidinančias nuostatas formuojančius mitus.

Mokytojai ir specialistai

18. Pozityvus jaunuolio santykis su suaugusiais mokyklos bendruomenės nariais yra susijęs su mažesniu psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu[8]. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo rezultatais, tik trečdalis (35 proc.) teigė, kad mokyklos darbuotojai pastebi, kai yra sunku, ir pasiūlo pagalbą, mažiau nei pusė (44 proc.) mokinių mano, kad rūpi savo mokytojams ir kitiems mokyklos darbuotojams, 6 iš 10 sutinka, kad jiems saugu būti tarp mokyklos darbuotojų ir mokyklos darbuotojai jiems yra teisingi ir malonūs (atitinkamai 64 proc. ir 57 proc.). Šiuos rezultatus lyginant su 2020 m. turimais duomenimis, stebima mažėjanti tendencija – tai reiškia, kad jaunuolių dalis, turinčių gerus santykius su suaugusiais mokyklos bendruomenės nariais, mažėja.

19. Nuo 2023–2024 m. formalųjį švietimą papildė nauja Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, kuria siekiama padėti vaikams ir jaunimui pasirengti gyvenimui, suteikti žinių, nuosekliai ugdyti nuostatas bei elgesį, kuris padės laiku atpažinti ir patiems arba su kitų pagalba įveikti įvairius gyvenime kylančius iššūkius. Viena jos esminių temų – psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija, kuri laikoma specifine tema, reikalaujančia gyvenimo įgūdžių mokytojų specialaus pasirengimo. Nors Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras pedagogams parengė metodinę medžiagą (5, 7 ir 9 klasių mokiniams skirtų pamokų planus psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tema), tačiau pamokas vedantiems bendrojo ugdymo įstaigų darbuotojams trūksta žinių ir įgūdžių tai įgyvendinti praktiškai, nepakanka informacijos, kaip elgtis pamokos metu atpažinus vaiko vartojimo patirtį, trūksta duomenų dėl egzistuojančių pagalbos galimybių ir naudojimosi jomis.

20. Nors 2020 m. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu buvo patvirtintas Pagalbos nepilnamečiams, vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas, ir jų atstovams pagal įstatymą teikimo Vilniaus miesto savivaldybėje algoritmas[9] (toliau – algoritmas), tačiau jo diegimas nebuvo sklandus dėl prasidėjusios COVID-19 pandemijos. 2023 m. rugpjūčio mėnesį atlikta Vilniaus miesto savivaldybės pavaldumo bendrojo ugdymo mokyklų elektroninė apklausa atskleidė, kad mokyklos yra susipažinusios su algoritmu, tačiau ne visos juo vadovaujasi. Pusė mokyklų (50 proc.) nurodė, kad joms trūksta informacijos apie Vilniaus mieste teikiamą pagalbą psichoaktyviąsias medžiagas vartojantiems nepilnamečiams ir jų atstovams pagal įstatymą, o mokyklose dirbantiems mokytojams ir specialistams – žinių, siekiant užtikrinti veiksmingą intervenciją nustačius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo faktą.

21. Paaugliai nėra linkę atvirai kalbėtis apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, užduoti jiems rūpimus klausimus šia tema, atpažinti psichikos sveikatos sunkumus ar kreiptis gydymo paslaugų. Tai viena priežasčių, dėl kurių nuo 2017 m. Vilniaus mieste pradėtas diegti ir finansuotas jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų modelis, kurio pagrindu teikiamos anoniminės, konfidencialios konsultacijos, leidžiančios identifikuoti sveikatos problemas ir laiku nukreipti tęstinei pagalbai. Vertinant konsultacijų teikimo mastą, pastaruoju metu šiomis paslaugomis naudojamasi intensyviau (2020 m. – 853, 2021 m. – 819, 2022 m. – 1242 konsultacijos), tačiau jų tinklas vis dar nėra išsidėstęs tolygiai mieste, ne visuose kabinetuose užtikrinimas „žaliojo koridoriaus“ principas. Jaunimo kabinetų veiklos ataskaitų duomenimis, trūksta gyventojų ir Savivaldybės ugdymo, sveikatos

[7] Tėvų vaidmuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijoje. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, 2020 m. Prieiga internetu: https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/PREVENCIJA/1/tevu_2020.pdf

[8] School Substance Use Norms and Racial Composition Moderate Parental and Peer Influences on Adolescent Substance Use. *American Journal of Community Psychology*, Volume 57, Issue 3-4, June 2016, pages 280-290. Prieiga internetu: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ajcp.12043

[9] Pagalbos nepilnamečiams, vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas, ir jų atstovams pagal įstatymą teikimo Vilniaus miesto savivaldybėje algoritmo aprašas, patvirtintas Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. 30-2616/20. Prieiga internetu: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a6ad6ae0252611eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=bkaxm699

priežiūros, socialinių paslaugų įstaigose, nevyriausybinėse organizacijose informuotumo apie šios pagalbos galimybes ir nukreipimą į jas.

22. Vilniaus mieste atpažįstamas nepakankamas vaikų ir paauglių priklausomybės ligų gydymas asmens sveikatos priežiūros įstaigose, teikiančiose pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas (toliau – psichikos sveikatos centras). Nemažai daliai nepilnamečių, kurie kreipiasi ar yra siunčiami psichikos sveikatos centro specialistų ar šeimos gydytojo komandos į Respublikinį priklausomybės ligų centrą, teikiantį antrinio lygio paslaugas, nėra diagnozuojamas žalingas vartojimas ar priklausomybės liga, jiems nėra reikalingas stacionarinis gydymas. Pastaraisiais metais Respublikinio priklausomybės ligų centro Vilniaus filiale ambulatoriškai ir stacionare besigydžiusių žalingai psichoaktyviąsias medžiagas vartojančių arba turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant psichoaktyviąsias medžiagas vaikų skaičius buvo gana stabilus: 2018 m. – 119 ir 33, 2019 m. – 201 ir 26, 2020 m. – 107 ir 11, 2021 m. – 134 ir 19, 2022 m. – 135 ir 4, tačiau 2023 m. stebimas staigus vaikų besigydžiusių ambulatoriškai ir stacionare skaičiaus didėjimas (I–III ketvirtį – 286 ir 37). Tai rodo poreikį plėsti ambulatorinių paslaugų rizikingai ar žalingai vartojantiems vaikams ir paaugliams poreikį, įtraukiant ir prireikus apmokant psichikos sveikatos centrų specialistus dirbti su šia tiksline auditorija.

23. Jaunimo ir socialinių darbuotojų kasdienėje veikloje nuolat susiduriama su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tema atviruosiuose jaunimo centruose, dirbant su jaunimu gatvėje, taikant atvejo vadybą, užtikrinant kompleksinių paslaugų teikimą ar teikiant kitas vaikams ar jų atstovams pagal įstatymą skirtas paslaugas Savivaldybėje. Nors profesinei veiklai keliami aukšti reikalavimai ir atliekamų funkcijų yra gausu, iki šiol sistemingai ir nuosekliai nei valstybės, nei Savivaldybės lygmeniu nebuvo investuojama į šių specialistų kompetencijų planuoti, vykdyti bei vertinti psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos veiklos tobulinimą.

Aplinka mokykloje ir bendruomenėje

24. Glaudus santykis su savo aplinka, ryšių su aplinkiniais palaikymas, saugumo pojūtis taip pat veikia kaip apsauginiai veiksniai jaunimo psichoaktyvių medžiagų prevencijoje[6]. „Planet Youth“ 2022 m. tyrimo duomenimis, saugiausiai mokiniai jaučiasi savo namuose (90 proc.), gyvenamajame rajone (70 proc.), du trečdaliai saugiai jaučiasi mokykloje (62 proc.). Daugiau nei du trečdaliai mokinių nurodė, kad jų bendruomenėje (kaimynystėje) gyventi gera, tačiau tik apie 2 penktadalius (39 proc.) norėtų ir toliau čia gyventi. Nors didžioji dalis apklaustųjų (70 proc.) nurodė, kad jų tėvai (globėjai, rūpintojai) pažįsta daugelį kaimynų, tačiau tik šiek tiek daugiau nei pusė tėvų (globėjų, rūpintojų) turi šalia gyvenančių draugų ir tik maždaug trečdalis lankosi pas kaimynus svečiuose ar sulaukia svečių iš kaimynystės. Tyrimo duomenimis, apklaustieji nurodė, jog labiausiai tikėtina, kad jų kaimynai ko nors imtųsi, jeigu gatvėje kažkas įsilaužtų į automobilį ar namus (67 proc.), jei jaunuoliai ant aplinkinių namų sienų pieštų grafičius (61 proc.) ar įvyktų muštynės (58 proc.). Mažiausiai, jaunuolių požiūriu, tikėtina, jog kaimynai ko nors imtųsi jaunimui rodant nepagarbą aplinkiniams ar vietiniam jaunimui praleidinėjant pamokas ir slampinėjant aplinkui (atitinkamai 49 ir 17 proc.).

25. Siekiant sumažinti jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą itin svarbu ne tik didinti jaunuolių užimtumą, sudaryti sąlygas įvairiam organizuotam laisvalaikiui, bet ir užtikrinti, kad mieste būtų visiems prieinamų saugių ir sveikatai palankių erdvių, kur jaunimas galėtų leisti laiką ir bendrauti tarpusavyje[10]. Vilniaus mieste jau renovuotos 64 vaikų žaidimo aikštelės ir 12 mokyklų aikštynų, taip pat parengti projektai ir rangos darbams paruošti Žirmūnų, Simono Konarskio, Gabijos gimnazijų, Lazdynų mokyklos aikštynai, netrukus bus projektuojamas Pavilnio progimnazijos aikštynas[11], tačiau iki šiol trūksta jaunimui pritaikytų erdvių bendruomenėse, ypač ne mokyklų teritorijose. Taip pat nėra žinoma, kaip paisoma Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 30 d. sprendimu Nr. 1-1828 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos koncepcijos

[10] Anderson, Stephen A., et al. Families, Urban Neighborhood Youth Centers, and Peers as Contexts for Development. *Family Relations*, vol. 56, no. 4, 2007, pp. 346–57. JSTOR, http://www.jstor.org/stable/4541676

[11] Vilniaus miesto savivaldybės mero ir Tarybos 2022 m. ataskaita. Vilniaus miesto savivaldybė, 2023 m. Prieiga internetu: https://www.ataskaita2022.vilnius.lt/

patvirtinimo“ patvirtintos Vilniaus miesto savivaldybės jaunimo politikos koncepcijos 7 punkto nuostatų, kad „nevyriausybinėms organizacijoms, su jaunimu dirbančioms organizacijoms ir neformalioms jaunimo grupėms turi būti pagal galimybes leidžiama naudotis mokyklų lauko ir vidaus infrastruktūra ne pamokų metu Savivaldybės ir mokyklų vadovybės nustatyta tvarka“.

26. Švietimo aplinkos skyriaus 2021 m. duomenimis, iš 117 Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžių bendrojo ugdymo mokyklų 70 (60 proc.) mokyklų teritorijos yra aptvertos; 89 (76 proc.) mokyklose yra standartinis atviras patekimas į pastato vidų; 10 (9 proc.) mokyklų patekimui į pastatą naudoja mokinio elektroninį pažymėjimą; 14 (12 proc.) mokyklų patekimui į pastatą naudoja telefonspynes, magnetines sklendes (kodus); 7 (6 proc.) mokyklose įrengti įėjimo turniketai (suktukai). Visose 117 mokyklų pastatų saugumas užtikrinamas sargų pagalba (1 ugdymo įstaigos – Vilniaus mokymo centro saugumu rūpinasi pataisos namų ir izoliatoriaus apsauga); 20 (17,5 proc.) mokyklų pastatuose įrengta veikianti signalizacija; 6 (5 proc.) mokyklos turi sutartis su apsaugos įmonėmis; 69 (59 proc.) mokyklų turi įrengtas vidaus stebėjimo kameras; 80 (69 proc.) mokyklų įrengtos vaizdo stebėjimo kameros pastato išorėje. Ši situacija rodo nevienodą mokyklų infrastruktūrinių sprendimų taikymo situaciją, kurią įvertinus siūlytina svarstyti mokyklos aplinkos saugumo standarto sukūrimo bei taikymo galimybes, siekiant ir saugesnės mokyklos aplinkos, ir vienodesnio reikalavimų nustatymo bei taikymo Savivaldybės lygmeniu.

III SKYRIUS
TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

27. Strategijos tikslas – atitolinti bei sumažinti vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, valdant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikas bei stiprinant apsauginius veiksnius per aplinkai, skirtingoms tikslinėms grupėms prieinamas, jų poreikius atliepiančias, mokslo ar praktikos duomenimis pagrįstas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemones.

28. Strategijos uždaviniai:

28.1. padėti kiekvienam vaikui ir jaunuoliui išvengti alkoholio, tabako, narkotikų ar kitų psichoaktyviųjų medžiagų daromos žalos ar ją sumažinti, suteikti žinių ir įgūdžių rūpintis savo ir kitų bendraamžių sveikata bei gerove;

28.2. įgalinti tėvus (globėjus, rūpintojus) būti aktyviais psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos dalyviais, turinčiais žinias, įgūdžius ir tinkamas nuostatas, padedančias sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikos veiksnius bei stiprinti apsauginius;

28.3. užtikrinti mokyklų administracijų atstovų, mokytojų, sveikatos, socialinės, švietimo, jaunimo politikos sričių specialistų kompetencijų tobulinimą, tvarų skirtingų sričių bendradarbiavimą, žmogaus teisėmis grįstų metodų taikymą, veiksmingą atvejų atpažinimą ir koordinavimą;

28.4. sukurti sveikesnę ir saugesnę aplinką bendrojo ugdymo mokyklose ir bendruomenėse psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo aspektu.

IV SKYRIUS
BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

29. Strategijos ilgalaikiam tikslui ir jo uždaviniams pasiekti tvirtinamas Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 m. strategijos veiksmų planas (1 priedas), kuris kasmet peržiūrimas ir atnaujinamas.

30. Strategijos veiksmų plano įgyvendinimo stebėsena vykdoma vertinant Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 m. strategijos veiksmų plano veiklos rezultatų rodiklius ir jų reikšmes (2 priedas).

31. Strategijos veiksmų plano įgyvendinimo veiksmingumas vertinamas pagal

32. Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 m. strategijos efektyvumo rodiklius ir jų reikšmes (3 priedas).

33. Strategijos įgyvendinimą koordinuoja Vilniaus miesto savivaldybės administracija**.**

34. Strategijos priemonių įgyvendinimas finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės ir (ar) Vilniaus m. savivaldybės biudžetų, kitų piniginių išteklių, kuriais disponuoja savivaldybė, ES fondų, kitų ES finansinės paramos priemonių ar kitos tarptautinės paramos lėšų.

_____

Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 metų strategijos
1 priedas

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ IR JAUNIMO PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO BEI PLATINIMO PREVENCIJOS 2024–2028 METŲ STRATEGIJOS VEIKSMŲ PLANAS

Uždavinys	Veiksmas	Lėšos (Eur)	Įgyvendinimo laikotarpis	Atsakinga institucija	Esami rezultatai (2023 m.)	Siekiami rezultatai (2028 m.)
Tikslas – atitolinti bei sumažinti vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, valdant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikas bei stiprinant apsauginius veiksnius per aplinkai, skirtingoms tikslinėms grupėms prieinamas, jų poreikius atliepiančias, mokslo ar praktikos duomenimis pagrįstas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemones.						
1. Padėti kiekvienam vaikui ir jaunuoliui išvengti alkoholio, tabako, narkotikų ar kitų psichoaktyviųjų medžiagų daromos žalos ar ją sumažinti, suteikti žinių ir įgūdžių rūpintis savo ir kitų bendraamžių sveikata bei gerove	1.1. **Užtikrinti gyvenimo įgūdžių pamokas** psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tema visiems 1–10 klasių mokiniams bendrojo ugdymo mokyklose	–	2024–2026 m.	Savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos	–	Pasiekta 100 proc. 1–10 klasių mokinių bendrojo ugdymo mokyklose

	1.2. **Didinti vaikų ir jaunimo raštingumą** (žinias apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasekmes, psichikos sveikatos stiprinimo bei pagalbos galimybes, sunkumų atpažinimo požymius) neformalaus švietimo priemonėmis	150 tūkst. (ES lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	–	Pasiekta 3 500 vaikų ir jaunimo
	1.3. **Tęsti ir plėsti** anoniminių vaikams ir jaunimui palankių paslaugų nepilnamečiams, vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas, prieinamumą	1 750 tūkst. (savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Antakalnio poliklinika, Centro poliklinika, Karoliniškių poliklinika, Šeškinės poliklinika, Naujosios Vilnios poliklinika, Naujosios Vilnios poliklinikos Naujininkų filialas	Įsteigti išlaikomi 4 vaikams ir jaunimui palankių paslaugų kabinetai	Įsteigti ir išlaikomi 6 vaikams ir jaunimui palankių paslaugų kabinetai

	1.4. Nuosekliai didinti mokinių, gaunančių NVŠ krepšelį skaičių, siekiant juos įtraukti į skirtingas neformaliojo švietimo veiklas	45 mln. (valstybės ir savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius	25 000 mokinių, gaunančių NVŠ krepšelį	36 000 mokinių, gaunančių NVŠ krepšelį
	1.5. Plėsti atvirą darbą su jaunimu atviruose jaunimo centruose ir jaunimo erdvėse.	7,25 mln. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius	4 671 atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių unikalus lankytojas	Ne mažiau nei 5 500 atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių unikalių lankytojų
	1.6. Stiprinti darbą su jaunimu gatvėje	1,45 mln. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius	612 jaunuolių, su kuriais palaikomas reguliarus kontaktas vykdant darbą su jaunimu gatvėje	Ne mažiau nei 950 jaunuolių, su kuriais palaikomas reguliarus kontaktas vykdant darbą su jaunimu gatvėje

2. Įgalinti tėvus (globėjus, rūpintojus) būti aktyviais psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos dalyviais, turinčiais žinias, įgūdžius ir tinkamas nuostatas, padedančias sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikos veiksnius bei stiprinti apsauginius.	2.1. **Didinti tėvų** (globėjų, rūpintojų) **raštingumą** psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos temomis, gebėjimus atpažinti psichikos sveikatos sunkumus ir (ar) sutrikimus bei pagalbos galimybes neformaliojo švietimo priemonėmis.	150 tūkst. (ES lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	–	Pasiekta 5 000 tėvų (globėjų, rūpintojų)
	2.2. **Stiprinti tėvų** (globėjų, rūpintojų) **įgūdžius, ugdyti tinkamas nuostatas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejais per individualių konsultacijų ir (ar) savitarpio pagalbos grupėje teikimą.**	74 tūkst. (valstybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	–	Pasiekta 500 tėvų (globėjų, rūpintojų)

	2.3. **Parengti ir viešinti** Savivaldybės interneto svetainės skiltį, naudoti kitas komunikacijos priemones, siekiant gerinti tėvų (globėjus, rūpintojus) informuotumą apie prieinamą nemokamą pagalbą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos klausimais	50 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024 m.	Komunikacijos skyrius, Sveikatos apsaugos skyrius, Socialinės gerovės skyrius	–	Parengta ir viešinama informacija, pasiekta ne mažiau nei 100 000 gyventojų
3. Užtikrinti mokyklų administracijų atstovų, mokytojų, sveikatos, socialinės, švietimo, jaunimo politikos sričių specialistų kompetencijų	3.1. **Atnaujinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atpažinimo ir reagavimo bendrojo ugdymo mokyklose algoritmą ir organizuoti jo taikymo mokymus**	–	2024-–2025 m.	Bendrojo ugdymo skyrius, Sveikatos apsaugos skyrius, Socialinės gerovės skyrius	–	Atnaujintas algoritmas, apmokyta taikyti algoritmą ne mažiau nei po 2 atstovus iš kiekvienos bendrojo ugdymo mokyklos

tobulinimą, tvarų skirtingų sričių bendradarbiavimą, žmogaus teisėmis grįstų metodų taikymą, veiksmingą atvejų atpažinimą ir koordinavimą	3.2. **Organizuoti tęstinius bazinius mokymus psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos temomis mokytojams, švietimo, socialinės ar jaunimo politikos sričių specialistams, dirbantiems su vaikais ir jaunimu**	150 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Sveikatos apsaugos skyrius	320 apmokytų mokytojų ir skirtingų sričių specialistų	2 200 apmokytų mokytojų ir skirtingų sričių specialistų
	3.3. **Užtikrinti supervizijų teikimą gyvenimo įgūdžių mokytojams,** siekiant padėti spręsti kylančius iššūkius su mokiniais ar jų tėvais, globėjais, rūpintojais psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ar kitomis psichikos sveikatos temomis	20 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2025 m.	Pedagoginė psichologinė tarnyba Bendrojo ugdymo skyrius	–	Suorganizuota 20 supervizijų gyvenimo įgūdžių mokytojams

	3.4. **Vykdyti tęstinius „Planet Youth“ tyrimus Savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose**, jų rezultatų sklaidą visoms tikslinėms grupėms	30 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos	Atlikti 2 „Planet Youth“ tyrimai	Atlikti 5 „Planet Youth“ tyrimai
	3.5. Vilniaus miesto bendrojo ugdymo mokyklose įgyvendinant „Planet Youth“ modelį **teikti metodinę pagalbą** psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos klausimais	156 tūkst. (valstybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos	–	Suteikta ne mažiau nei 500 metodinių konsultacijų
	3.6. **Sukurti ir diegti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos krepšelio programą mokykloms, parengusioms duomenimis grįstus priemonių planus**	700 tūkst. (ES lėšos)	2024–2028 m.	Vilniaus miesto savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos	–	Ne mažiau nei 50 proc. mokyklų, parengusių duomenimis grįstus psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių planus

	3.7. **Diegti nemedikamentinių paslaugų teikimui skirtus metodus,** vykdyti mokymus, siekiant užtikrinti veiksmingos, vaikų ir jaunimo poreikius atitinkančios pagalbos teikimą asmens sveikatos priežiūros įstaigų psichikos sveikatos centruose	50 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2025 m.	Antakalnio poliklinika, Centro poliklinika, Karoliniškių poliklinika, Šeškinės poliklinika, Naujosios Vilnios poliklinika	–	Įdiegtas bent vienas tikslinis metodas kiekviename asmens sveikatos priežiūros įstaigos psichikos sveikatos centre
	3.8. **Reguliariai vykdyti tarpinstitucinio bendradarbiavimo susitikimus**, siekiant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, apsinuodijimo atvejais tinkamai nukreipti vaiką ir jo tėvus (globėjus, rūpintojus) tęstinės pagalbos	–	2024–2028 m.	Socialinės gerovės skyrius	–	Ne mažiau nei 3 susitikimai tarpinstituticinio bendradarbiavimo klausimais kas metus
4. Sukurti sveikesnę ir saugesnę aplinką bendrojo ugdymo mokyklose ir bendruomenėse psichoaktyviųjų	4.1. **Sukurti mokyklos aplinkos saugumo standartą ir reguliariai jį diegti Savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose**	150 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Švietimo aplinkos skyrius	–	Ne mažiau nei 50 mokyklų, atitinkančių saugumo standartą

medžiagų vartojimo aspektu.	4.2. Plėsti jaunimo poreikius atitinkančias, laisvalaikiui skirtas erdves seniūnijose	840 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2025–2028 m.	Seniūnijos	–	84 atnaujintos ar sukurtos jaunimo poreikius atitinkančios laisvalaikiui skirtos erdvės seniūnijose
	4.3. Išanalizuoti sporto infrastruktūros atvėrimo vaikų užimtumui situaciją	-	2024 m.	Savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos	–	Išanalizuota situacija, pateiktos išvados ir siūlymai
	4.4. Didinti sporto aikštynų Savivaldybėje skaičių	20 mln. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2028 m.	Sporto ir sveikatingumo skyrius	Įrengtas 21 sporto aikštynas Savivaldybėje	Įrengti 45 sporto aikštynai Savivaldybėje
	4.5. Atidaryti specializuotą kultūrinės veiklos atvirą jaunimo centrą	550 tūkst. (Savivaldybės biudžeto lėšos)	2024–2025 m.	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius	-	Atidarytas specializuotas kultūrinės veiklos atviras jaunimo centras

_____

Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 metų strategijos
2 priedas

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ IR JAUNIMO PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO BEI PLATINIMO PREVENCIJOS 2024–2028 METŲ STRATEGIJOS VEIKSMŲ PLANO VEIKLOS REZULTATŲ RODIKLIAI IR JŲ REIKŠMĖS

Eil. Nr.	**Veiksmo įgyvendinimo rodiklis (matavimo vienetai)**	**Veiklos rezultatų rodiklių reikšmės**						**Atsakinga institucija**
		Pradinė reikšmė (metai)	**2024 m.**	**2025 m.**	**2026 m.**	**2027 m.**	**2028 m.**	
1. **Uždavinys:** padėti kiekvienam vaikui ir jaunuoliui išvengti alkoholio, tabako, narkotikų ar kitų psichoaktyviųjų medžiagų daromos žalos ar ją sumažinti, suteikti žinių ir įgūdžių rūpintis savo ir kitų bendraamžių sveikata bei gerove.								
1.1.	1–10 klasių, kuriose pravesta gyvenimo įgūdžių pamoka psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tema, skaičius (proc.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	30	70	100	-	-	Bendrojo ugdymo skyrius

1. 2.	Jaunuolių, baigusių psichikos sveikatos raštingumo užsiėmimus, skaičius (asm.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	300	800	1 500	2 500	3 500	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras
1. 3.	Vilniaus mieste veikiančių vaikams ir jaunimui palankių paslaugų kabinetų skaičius (vnt.).	4 (2023 m.)	5	5	6	6	6	Sveikatos apsaugos skyrius
1.4.	Mokiniai, gaunantys NVŠ krepšelį (asm.).	25 500 (2023 m.)	28 000	30 000	32 000	34 000	36 000	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius
1.5.	Atviruųjų jaunimo centrų ir atviruųjų jaunimo erdvių unikalių lankytojų skaičius (asm.).	4 671 (2023 m.)	4 500	4 750	5 000	5 250	5 500	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius
1.6.	Unikalių jaunų žmonių, su kuriais palaikomas reguliarus kontaktas vykdant darbą su jaunimu gatvėje, skaičius (asm.).	612 (2023 m.)	750	800	850	900	950	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius

2. Uždavinys: įgalinti tėvus (globėjus, rūpintojus) būti aktyviais psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos dalyviais, turinčiais žinias, įgūdžius ir tinkamas nuostatas, padedančias sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo rizikos veiksnius bei stiprinti apsauginius.								
2.1.	Tėvų (globėjų, rūpintojų), dalyvavusių raštingumo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, gebėjimo atpažinti psichikos sveikatos sunkumus ir (ar) sutrikimus temomis, skaičius (asm.)	*Šiuo metu nėra duomenų*	700	1 700	3 000	4 000	5 000	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras
2.2.	Tėvų (globėjų, rūpintojų) dalyvavusių individualių konsultacijų ir (ar) konsultacijų savitarpio pagalbos grupėse, skirtose stiprinti įgūdžius, ugdyti tinkamas nuostatas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejais, skaičius (asm.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	100	200	300	400	500	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras

2.3.	Gyventojų skaičius, pasiektas komunikacijos priemonėmis viešinant informaciją apie prieinamą nemokamą pagalbą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos klausimais (asm.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	100 000	-	-	-	-	Komunikacijos skyrius, Sveikatos apsaugos skyrius, Socialinės gerovės skyrius
3. Uždavinys: užtikrinti mokyklų administracijų atstovų, mokytojų, sveikatos, socialinės, švietimo, jaunimo politikos sričių specialistų kompetencijų tobulinimą , tvarų skirtingų sričių bendradarbiavimą, žmogaus teisėmis grįstų metodų taikymą, veiksmingą atvejų atpažinimą ir koordinavimą.								
3.1.	Apmokytų taikyti atnaujintą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atpažinimo ir reagavimo bendrojo ugdymo mokyklose algoritmą bendrojo ugdymo mokyklų atstovų skaičius (asm.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	100	256	-	-	-	Bendrojo ugdymo skyrius, Sveikatos apsaugos skyrius, Socialinės gerovės skyrius
3.2.	Specialistų, dirbančių su vaikais ir jaunimu, išklausiusių mokymus psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos temomis, skaičius (asm.).	320 (2023 m.)	660	1 020	1 400	1 800	2 200	Sveikatos apsaugos skyrius

3.3.	Suteiktų supervizijų gyvenimo įgūdžių mokytojams psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ar kitomis psichikos sveikatos temomis skaičius (vnt.)	*Šiuo metu nėra duomenų*	10	20	-	-	-	Pedagoginė psichologinė tarnyba Bendrojo ugdymo skyrius
3.4.	Įvykdyti „Planet Youth“ tyrimai Savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose (vnt.).	2 (2023 m.)	3	-	4	-	5	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos
3.5.	Savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose įgyvendinant „Planet Youth“ modelį suteiktų metodinių konsultacijų skaičius (vnt.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	100	200	300	400	500	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Savivaldybei pavaldžios bendrojo ugdymo mokyklos

3.6.	Mokyklų, dalyvaujančių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos krepšelio programoje, skaičius (proc.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	5	15	30	40	50	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras
3.7.	Įdiegti nemedikamentinių paslaugų teikimui skirti metodai (vnt.)	*Šiuo metu nėra duomenų*	1	5	-	-	-	Antakalnio poliklinika, Centro poliklinika, Karoliniškių poliklinika, Šeškinės poliklinika, Naujosios Vilnios poliklinika
3.8.	Įvykdyti bendradarbiavimo susitikimai, siekiant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, apsinuodijimo atvejais tinkamai nukreipti vaiką ir jo tėvus (globėjus, rūpintojus) (vnt.)	*Šiuo metu nėra duomenų*	3	6	9	12	15	Socialinės gerovės skyrius
4. Uždavinys: sukurti sveikesnę ir saugesnę aplinką bendrojo ugdymo mokyklose ir bendruomenėse psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo aspektu.								

4.1.	Mokyklų, atitinkančių saugumo standartą, skaičius (proc.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	10	20	30	40	50	Švietimo aplinkos skyrius
4.2.	Atnaujintų (sukurtų) jaunimo poreikius atitinkančių laisvalaikiui skirtų erdvių skaičius seniūnijose (vnt.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	-	21	42	63	84	Seniūnijos
4.3.	Išanalizuota sporto infrastruktūros atvėrimo vaikų užimtumui situacija bei pateiktos išvados ir siūlymai (vnt.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	1	-	-	-	-	Švietimo aplinkos skyrius
4.4.	Sporto aikštynų Savivaldybėje (seniūnijose) skaičius (vnt.).	21 (2023 m.)	25	30	35	40	45	Sporto ir sveikatingumo skyrius
4.5.	Atidarytas specializuotas kultūrinės veiklos atviras jaunimo centras (vnt.).	*Šiuo metu nėra duomenų*	-	1	-	-	-	Jaunimo reikalų ir neformalaus užimtumo skyrius

Vilniaus miesto savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 metų strategijos
3 priedas

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ IR JAUNIMO PSICHOAKTYVIŲJŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMO BEI PLATINIMO PREVENCIJOS 2024–2028 METŲ STRATEGIJOS EFEKTYVUMO RODIKLIAI IR JŲ REIKŠMĖS

Eil. Nr.	**Efektyvumo rodiklis (matavimo vienetai)**	**Efektyvumo rodiklių reikšmės**						**Atsakinga institucija (informacijos šaltinis)**
		Pradinė reikšmė (metai)	**2024 m.**	**2025 m.**	**2026 m.**	**2027 m.**	**2028 m.**	
.1.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad rūkė el. cigaretes per pastarąsias 30 d. (proc.).	29 proc. (2022 m.)	25 proc.	-	20 proc.	-	15 proc.	Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras (islandiškojo jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos modelio „Planet Youth“ 10 klasių
2.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad vartojo alkoholį per pastarąsias 30 d. (proc.).	27 proc. (2022 m.)	25 proc.	-	20 proc.	-	15 proc.	

3.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad vartojo kanapes per pastaruosius 12 mėn. (proc.).	12 proc. (2022 m.)	10 proc.	-	8 proc.	-	6 proc.	mokinių tyrimo rezultatai)
4.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad jų tėvai pažįsta savo vaikų draugų tėvus (proc.).	42 proc. (2022 m.)	50 proc.	-	65 proc.	-	80 proc.	
5.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad dažnai arba visada savaitgaliais leidžia laiką su tėvais (proc.).	45 proc. (2022 m.)	50 proc.	-	65 proc.	-	80 proc.	
6.	10 klasių mokiniai, nurodę manantys, kad rūpi savo mokytojams ir kitiems mokyklos darbuotojams (proc.).	44 proc. (2022 m.)	50 proc.	-	65 proc.	-	80 proc.	
7.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad jie 1–3 kartus per savaitę dalyvauja klubo ar komandos sporto veikloje (proc.).	46 proc. (2022 m.)	50 proc.	-	55 proc.	-	70 proc.	

8.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad jie vieną kartą per savaitę ar dažniau dalyvauja muzikos, meno, teatro ar šokių būreliuose (proc.).	27 proc. (2022 m.)	30 proc.	-	40 proc.	-	60 proc.	
9.	10 klasių mokiniai, nurodę, kad buvo lauke po 22 val. tris kartus per savaitę ar dažniau (proc.).	14 proc. (2022 m.)	10 proc.	-	6 proc.	-	2 proc.	